

TOPONIMIA DE MASPUJOLS I EL SEU TERME

FONTS D'INFORMACIÓ

En les meves recerques sobre el terreny m'han acompanyat els senyors Carles Llaurador, nascut el 1893, conegut per «Carlets», pagès, amb lletra i Tomàs Pàmies, mort el 1966 a uns 76 anys i conegut per «Tomàs Caterina», pagès, amb lletra. Tots dos són fills de la localitat, on han residit pràcticament sempre. He consultat, a més, circumstancialment, altres persones de la localitat.

He d'agrair especialment la col·laboració del senyor Manuel Fornos i Serra, Secretari de l'Ajuntament de Maspujols, el qual ha posat a la meva disposició les escasses dades que hi havia a la Casa de la Vila. També mereixen el meu reconeixement el senyor Amadeu Soberanas i Lleó, del qual he rebut una preciosa informació documental, el senyor Ramon Amigó i Anglès i el rector del poble Mossèn Frederic Bara.

Els mapes que acompanyen aquest recull toponímic han estat delimitats pel senyor Josep Bonet, de Reus.

Aquest treball fou bastit especialment durant l'any 1960, tot i que algunes informacions documentals i aclariments posteriors han servit per completar-lo.

INDEX D'ABREVIATURES

CAD: Llibres del Cadastre conservats a la Casa de la Vila de l'Aleixar.

MA: Manuals d'Actes notariais procedents de l'Abadia de l'Aleixar i dipositats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

MM: Manuals d'Actes Notariais de Maspujols, avui a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

EL NUCLI DE POBLACIÓ

Maspujols¹

Màspujòls

(1) Es natural que el poble s'anés constituint entorn de la casa principal: cal Pujol, que és una magnífica masia amb un escut d'armes damunt la portalada i que tothom considera la més important i la primera de la vila. Es possible que hi hagués alhora algun altre mas, perquè de molt antic els habitants del llavors agregat de l'Aleixar eren anomenats «de Rocabrúna», cosa que fa presuposar un nucli de població superior al d'una sola masia. Ja un pergami del 1320, conservat a la Casa de la Vila de l'Aleixar, parla de «sindicos seu procuratores Universitatis hominum de Rocabrúna». En els llibres dels Manuals d'Actes Notarials de l'Aleixar hi ha repetides citacions de Maspujols: «Mansso podiolorum, termini de Allexario (MA, 1303-26, f. 10g; f. 15; f. 20g). «Mansso dels pujols termini de Allexario» (MA, 1326-28, f. 33 i f. 72). «Guillerms Pujol et uxor Maria habitatores mansi dels pujols» (MA, 1337, f. 67g). «Mansi dels puyolls termini de allexario» (MA, 1336-7, f. 38g). «Mansso pugollorum termini allexari» (MA, 1337, f. 3). «Mansso dels pugols» (MA, 1328-31, f. 87). «Mansso dels pujols» (MA, 1328-31, fls. 34, 40 i 129). «Mansso dels puyols, termini de allexario» (MA, 1339-43, fls. 4 i 22g). «Berengarius puyol, manssi dels puyols termini de allexario» (MA, 1350-57, fls. 12 i 195). I un capbreu de l'Abadia de l'Aleixar, conservat avui a l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, parla de «loci de maspujols termini et parrochie de la lexar» (any 1573, f. 18).

En un «Fitament y devisió feta de la Terra de Roca Bruna terme novament fet y constituït del lloc de Maspujols Comptat de Prades del terme preminent, usos consuetuts y ordinations de la vila y terme del Alexar», conservat a la Casa de la Vila de l'Aleixar, i que data del 1625, es parla d'una «terra vulgariter nominata de Roca Bruna» (p. 2). Aquest document indica, doncs, que fins a principis del segle XVII Maspujols encara pertanyia al terme de l'Aleixar. El mateix «Fitament» dona moltes precisions sobre els terrenals del terme, tot just creat, amb el de l'Aleixar, puix que es tracta de «mollonar, fitar y devidir lo terme del dit lloch de Maspujols» (p. 5) i esmenta l'anterior «donatio de dita terra bruna feta per la dita Reyna dona Sancha ha Berenguer de Omps y Guillermona sa muller» (p. 19). I acaba parlant dels «límits de Roca bruna, ara terme de Maspujols» (p. 21).

Maspujols és el terme més petit de la comarca del Baix Camp, a la qual pertany. Pel mapa es veu ben bé que fou segregat de l'Aleixar, i segurament per la importància i autonomia que anà agafant. CATALÀ I ROCA, que ha estudiat els *Noms de lloc i de sant de la diòcesi de Tarragona* («Boletín de Dialectología Española», vol. XL, 1964) ha trobat només referències documentals de Maspujols a partir del segle XVII, quan ja era un municipi independent. Així cita «Masputgioll»: 1687 (Borsano, *Mapa del Principado, con el Rosellón y la Cerdeña*, etc.). «Maspujols»: 1720 (Celdoni Vilà, *Amor al Rey y a la Pátria*). «Mas Pujols»: 1846. (Ruiz-Criviller, *Nueva descripción geográfica de la Provincia Tarraconense*). La veu popular adjudicada al terme maspujolenc cinc-cents jornals de terra, o sigui la mateixa extensió d'una de les gran finques de l'Aleixar —el Mas de Cercós, no gaire lluny de Maspujols—, abans d'ésser dividida. En realitat té 361 Hectàrees. La vila, segons el cens del 1966, té 497 habitants. L'altura del poble és de 214 metres i la cota màxima del terme correspon al Serret de la Feredat amb 542 metres. El dialecte que hom hi parla és el mateix de la comarca del Baix Camp, català oriental, amb algunes variants pròpies. Per tant l'article masculí *lo* és manté invariable i la distinció entre *b* i *v*, en general, no tendeix a afeblir-se. Contràriament al que s'esdevé a l'Aleixar, no hi ha la tendència popular a transformar la *a* neutra de final de paraula en *e*.

El terme de l'Aleixar arriba fins a tocar les cases del poble. Sembla que antigament fins l'altar major de l'església queia dins els límits aleixarins. Per això el sud del terme de l'Aleixar, que toca amb el nucli urbà de Maspujols, és en gran part propietat de gent de Maspujols. Tres antics molins —el del Pàmies, l'Esmolador i el del Ralet— sempre han pertangut a propietaris de Maspujols perquè són a la vora de la vileta, però pagaven, naturalment, la contribució a l'Aleixar. Igualment s'esdevé amb quatre o cinc masos habitats: el del Carles Magre, el del Cisco Vicente, el del Miquel

LES MUNTANYES ²

El Serret de les Creus ³	lu sarrèt da las crèus
La Campana ⁴	la campàna
La Feredat ⁵	la faradàt
La Torre de la Perruca ⁶	la tòrra da la parrúca

LES RIERES I ELS BARRANCS

La Riera de la Mussara ⁷	la riéra
La Riera de Salvià ⁸	la riéra da suvià
Barranc dels Parrots ⁹	lu barràng das parròts
Barranc de l'Aquitana ¹⁰	lu barràng da laquitàna
Barranc de la Feredat ¹¹	lu barràng da la faradàt

Vicente, el del Pàmies i el del Llaurador. La gent de Maspujols també té terres als termes limitrofs de Riudoms, i en menys quantitat, al de les Borges del Camp i al de Reus. Hom diu facciosament que els fills de Maspujols són «caragols».

Les principals collites del terme de Maspujols són el vi, l'oli i les avellanes. Hi ha algú que apreua molt els préssecs. I fins a la glaçada del 1956 també eren collita principal les garrofes, però llavors els garrofers van morir tots i hauran de passar molts anys abans que hom pugui considerar altra vegada les garrofes com a collita important.

La documentació que hem pogut consultar ha estat molt escassa. Ens ha dit un antic agutzil que pels volts del 1921 els «papers vells» —segurament llibres del Cadastre i pergamins— foren destruïts per ordre del batlle d'aleshores.

(2) El terme de Maspujols és més aviat pla i, llevat de la Feredat (que té 541 metres d'alçària i que pertany més a l'Aleixar on és coneguda per Serret del Cisa), els altres aturaments són poc importants.

(3) Es la continuació del serret on hi ha l'Ermida de Sant Antoni.

(4) Fa de partió amb el terme de l'Aleixar. Es un tossal cobert de bosc al nord de les Cerveres.

(5) Es a l'extrem nord-oest del terme. Al cim hi ha el molló de tres termes: Alforja, l'Aleixar i Maspujols. Realment el seu nom correspon a l'aspror i feresteguesa del terreny, ple de bosquina, pinars migrats i roques.

(6) Pertany a una petita carena, el punt màxim de la qual té 451 metres d'alçària. El cim és pedregós i ens han dit que antigament hi havia una reina (pronunciat rény-nyà), mentre que el rei s'estava a la partida de Gomendí (terme de l'Aleixar) on, segons el nostre comunicant, encara hi ha restes (de fet introbables, però) del castell.

(7) Neix sota el llogaret de la Mussara i davant mateix de Maspujols rep les aigües de la Riera de Salvià. De l'Aleixar en avall s'anomena també Riera de Maspujols, però els d'aquest darrer poble en diuen simplement la Riera.

(8) Neix al Salt i passa per terres de l'Aleixar. Només en aiguabarrejar-se amb la de la Mussara gairebé arriba a tocar el terme de Maspujols.

(9) Es la continuació del Barranc de les Canaletes i arriba fins a la via del tren. Fa de partió amb el terme de les Borges.

(10) Es paral·lel al Barranc dels Parrots i desemboca a la Riera de la Mussara prop del Pont de la Via.

(11) Es el tros inicial d'un barranc molt llarg que neix entre el Pinar de la Torre i la Feredat i que desemboca a la Riera de la Mussara. En tot el recorregut rep els noms de Barranc de les Roquesbrunes, Barranc de la Font de la Bessona i Torrent. El ramal esquerre del Barranc de la Feredat baixa cap al terme de les Borges.

Barranc de la Font de la Bessona ¹²	lu barràng da la fôn da la bassóna
Barranc de les Canaletes ¹³	lu barràng da las canalètas
Barranc de les Roquesbrunes ¹⁴	lu barràng da la ròcasbrúnas
El Torrent ¹⁵	lu turrén

LES BASSES I ELS BASSOTS ¹⁶

Bassa de l'Irla ¹⁷	la bàssa da lirla
Bassa del Joan Mas ¹⁸	la bàssa dal djuàn màs
Bassa del Patxí ¹⁹	la bàssa dal patxí
Bassa del Rebascall ²⁰	la bàssa dal rabascall
Bassa de la Rocabrúna del Pujol ²¹	la bàssa da la ròcabrúna dal puijòl
El Bassot del Guillem ²²	lu bassòt dal guillèem

LES FONTS I LES MINES ²³

L'Aigua del Poble ²⁴	làigua dal pòbbla
L'Aigua del Serralet ²⁵	làigua dal sarralet
La Font ²⁶	la fôn

(12) Es la continuació natural del Barranc de les Roquesbrunes.

(13) Neix a la partida de les Roquesbrunes, sota la carena que formen la Torre de la Perruca i les Roques del Barrufet. Fa de partió amb el terme de les Borges. Més avall, en entrar a la partida dels Parrots, rep el nom de Barranc dels Parrots.

(14) Es la continuació natural del Barranc de la Feredat. Travessa gairabé tota la partida de les Roquesbrunes i prop de la Font de la Bessona pren el nom de la font. «Torrent de Rocabrúna» (MM, 12-I-1651, f. 258g).

(15) Rep aquest nom poc més avall de la Font de la Bessona. Es pla i sorrenc. Desemboca a la Riera de la Mussara i passa tocant els Darreres del poble. La tradició piadosa conta que en un tamariu (a Maspujols en diuen *tamarit*) de vora el Torrent amagà un lladre la reliquia de la Santa Fimbria de l'Aleixar i que l'aigua de vora el tamariu corria mansa i sense fer galls, o sigui sense turbulències. Finalment la reliquia, que es disputaven Maspujols i l'Aleixar, fou restituïda en processó a aquesta darrera vila.

(16) De basses, n'hi ha moltes al terme de Maspujols. Però són relativament modernes. Ací esmentem només les antigues o les que tenen força anomenada.

(17) A les Parades, sota la Carretera.

(18) Toca al Barranc de les Roquesbrunes. Si baixa molta aigüa la colga.

(19) A les Roquesbrunes.

(20) Toca al Colomer.

(21) Al bocí de terra del mateix nom. Sembla molt antiga.

(22) Es al Barranc de les Roquesbrunes en un lloc molt ombriu.

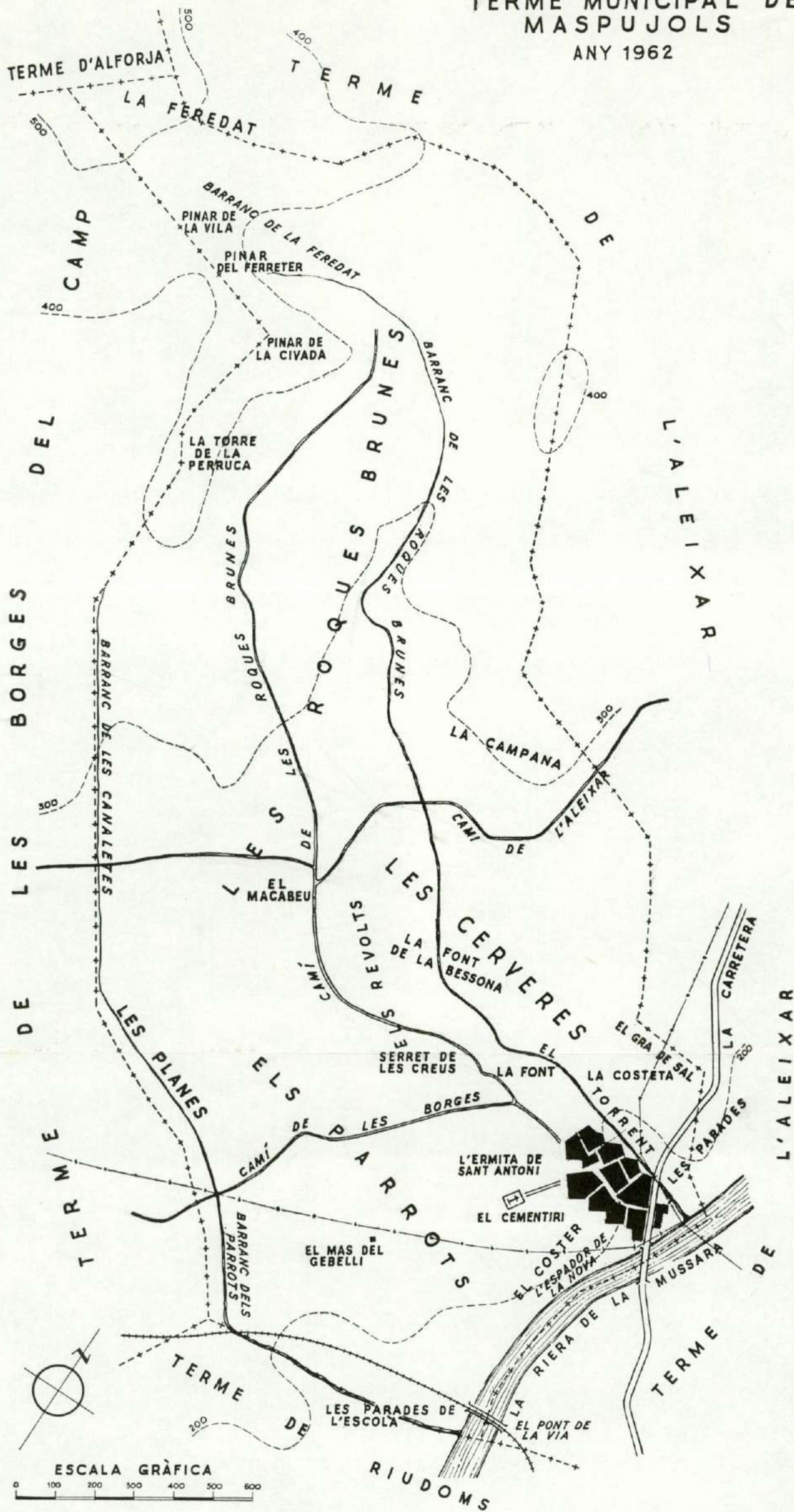
(23) Gairabé tots els bocins de terra i petites finques tenen la seva aigua. Per això només esmentarem les fonts i les mines tradicionalment reconegudes com a antigues o per alguna altra característica que les faci populars.

(24) Toca al barranc de les Roquesbrunes. Després d'un llarg plet amb els regants de la Font de la Bessona, que guanyaren aquests, el municipi comprà aquesta aigua i, fent-hi treballs, aconseguiren una deu prou abundosa per a abastir el poble. L'afer succeí una vintena d'anys enrera.

(25) Toca al Barranc de les Roquesbrunes.

(26) Era la Font Vella del poble. S'hi baixava per unes escaletes. Per això dels tros de terra que l'envolta en diuen la Font. Es als Revolts.

TERME MUNICIPAL DE
MASPUJOLS
ANY 1962

La Font de la Bessona ²⁷	la fòn da la bassóna
Les Canaletes ²⁸	las canalètas
La Mina de l'Aquitana ²⁹	la mina da laquitàna
Mineta del Frarot ³⁰	la minèta dal fraròt
Mineta del Grauet ³¹	la minèta dal grauèt
Mineta del Guillem ³²	la minèta dal guillèm
Mineta del Domingo ³³	la minèta dal dumingu

LES PARTIDES DE TERRA ³⁴

El Gra de Sal ³⁵	lu grà da sàl
Els Parrots ³⁶	lus parròts
Els Revolts ³⁷	lu ravòls
L'Horta Nova ³⁸	lòrta nòva
Les Cerveres ³⁹	la sarvéras
Les Creus ⁴⁰	las crèus

(27) Es la font de més anomenada. Omple una bassa que hi ha al mig del Barranc de les Roquesbrunes. «Al terme de Maspujols prop la font de na bassona afrontant a mixdia ab lo torrent». (MM, 6-V-1657, f. 294). «Mediante el riego de la Fuente de la Bessona (Venta, Notario Rosendo Güell, Reus, 1907).

(28) L'aigua brolla al mig del Barranc de les Canaletes.

(29) Avui és una mina seca on de vegades s'encaua el teixó. Està situada al barranc del mateix nom.

(30) Es antiga. Pujant queda a l'esquerra del Camí de les Roquesbrunes...

(31) Gairabé no raja. A les Roquesbrunes.

(32) Toca al Barranc de les Roquesbrunes.

(33) Toca al Barranc de les Roquesbrunes. Hi ha una petita cova d'on brolla l'aigua.

(34) De fet la partida important de Maspujols és la de les Roquesbrunes. Les Cerveres i els Parrots són molt més petites i les altres tenen una extensió mínima.

(35) Situada damunt de la Costeta. Per la banda de llevant arriba fins a la Carretera i al Pinar d'En Grau. Part d'aquesta partida correspon també al terme de l'Aleixar. Es terra blanquinosa i aterrossada, d'ací el seu nom. Devia ésser l'antiga partida del Terrer Blanc que figura en molts Cadastres de l'Aleixar.

(36) Limita a ponent amb terme de les Borges, al sud amb el de Riudoms i a l'est amb la Riera de la Mussara. Pel nord arriba fins a les Creus i les Roquesbrunes. «Partida dita lo Parrot terme de Maspujols» (MM, 25-III-1639, f. 186). «Otra pieza... término municipal de Maspujols, llamada parrots» (Expediente posesorio, Juzgado de Maspujols, 1881). «Término de Maspujols y partida Parróts» (Venta, Notario Rosendo Güell, Reus, 1900).

(37) Partida petita que pertany a set o vuit propietaris. Pel sud arriba fins al Camí de les Roquesbrunes i pel l'est fins al Barranc del mateix nom en les seves diferents denominacions: Barranc de la Font de la Bessona i Torrent.

(38) Es una partida de les Borges del Camp, una petita part de la qual potser havia pertangut a Maspujols puix que toca amb el terme d'aquesta vila. «Término de Maspujols y partida llamada de la Horta nova» (Venta, Notario Magin Sostres, Reus, 1859).

(39) Entre el Barranc de la Font de la Bessona i el Torrent, pel sud-oest, i el terme de l'Aleixar per l'est. Pel nord limita amb el Camí de l'Aleixar i arriba fins al peu del Pinar de la Campana. Hi ha realment alguna cervera.

(40) Partida molt petita al nord-oest de l'Ermida de Sant Antoni.

Les Parades ⁴¹	las paràdas
Les Planes ⁴²	las plànas
Roquesbrunes ⁴³	ròcasbrúnas

LES FINQUES I ELS BOCINS DE TERRA⁴⁴

El Cantó ⁴⁵	lu cantó
El Parrot de l'Abadia ⁴⁶	lu parròt da labadia
El Tros del Badejo ⁴⁷	lu tròs dal badéiju
El Tros del Guerres ⁴⁸	lu tròs dal guérras
El Tros del Nunci ⁴⁹	lu tròs dal núnsi
L'Hortet ⁵⁰	lurtèt
La Cantarera ⁵¹	la cantaréra
La Font ⁵²	la fòn
La Parada del Martell ⁵³	la paràda dal martèll
La Parada Gran ⁵⁴	la paràda gràn
La Parada Llarga ⁵⁵	la paràda llàrga
La Parada Rodona ⁵⁶	la paràda radóna
Les Parades de l'Escolà ⁵⁷	las paràdas dà lasculà

(41) Horta sota la Carretera i tocant a la Riera de la Mussara. Una part pertany al terme de l'Aleixar. Són de cal Pujol.

(42) Partida situada a l'oest del Parrots. Té una extensió insignificant.

(43) Aquesta partida donà nom als primitius habitant de Maspujols, que anteriorment eren coneguts per «homes de Rocabruna». En els antics documents de l'Aleixar és esmentada com formant part del terme d'aquesta vila. «Antonius Major de Rocabruna et uxor Nadala habitatores de rocabruna termini de Allexario» (MM. 1334-36, f. 35). «Rochabruna termini allexario» (MA, 1336-7, f. 2g i 3g i també MA, 1343-6, f. 39 g i 48). «Una vinya en la partida de rocabruna» (MM. 19-IX-1632, f. 113). «Pieza de tierra situada en el término municipal de este pueblo (Maspujols) llamada huerta y partida de Rocabruna» (Expediente posesorio, Juzgado de Maspujols, 1881). «Término de Maspujols, partida Rocabruna» (Relación de Bienes, Notario Francisco Sostres, Reus, 1922).

(44) Només donem els que duen un nom diferent del del propietari.

(45) Toca al Cementiri. També porta aquest nom.

(46) A la partida del mateix nom. Havia pertangut a l'Abadia. Primitivament era un botjar que els majorals arrabassaren per fer-ne present al senyor Rector.

(47) A les Roquesbrunes. Té forma de bacallà o badejo com diuen ací.

(48) A les Roquebrunes.

(49) Damunt de la Pedrera del Pujol. Havia estat propietat del nunci —avui agutzil— de la vila o potser de l'Aleixar.

(50) Tros d'horta al Torrent.

(51) Prop del Pla del Barenys.

(52) Damunt del Torrent, a la banda oest. Hi havia l'antiga font de la vila. «Término de Maspujols y partida La Font» (Venta, Notario Rosendo Güell, Reus, 1907).

(53) A les Parades, dins l'Hort del Pujol.

(54) Dins els Parrots. Pertany a la família Gebelli.

(55) A l'Hort del Pujol.

(56) A l'Hort del Pujol.

(57) Sota la via del tren. Fa pocs anys que, en passar la recana, les incorporaren equivocadament a Riudoms.

ELS MASOS I LES CASETES ⁵⁸

El Mas d'En Siurana ⁵⁹	
El Mas del Gebellí ⁶⁰	lu màs dal djaballí
Caseta del Borràs ⁶¹	la cazèta dal burràs
Caseta del Català ⁶²	la cazèta dal català
Caseta del Cateri ⁶³	la cazèta dal catèri
Caseta del Grauet ⁶⁴	la cazèta dal grauet
Caseta del Palla ⁶⁵	la cazèta dal pàlla
Caseta del Passió ⁶⁶	la cazèta dal passió
Caseta del Pastisser ⁶⁷	la cazèta dal pastissé
Caseta del Pelat ⁶⁸	la cazèta dal palàt
Caseta del Sebastià Fadri ⁶⁹	la casèta dal sabastià fadri
Caseta del «Tito» ⁷⁰	la cazèta dal titú
Caseta del Txepa ⁷¹	la cazèta dal txèpa
Caseta del Vicenç ⁷²	la cazèta dal vissèn
Caseta de la Cutxona ⁷³	la cazèta da la cutxóna
Caseta de la Pina ⁷⁴	la cazèta da la pìna
La «Casilla» ⁷⁵	la cazilla

(58) A diferència dels termes veïns, a Maspujols només s'empra la paraula mas quan es parla del Mas del Gebellí, propietat de la família del famós musicòleg mossèn Higiní Anglès. Tota la resta de les edificacions de dins el terme són conegudes per casetes.

(59) «Josep Ciurana del put (puig?) lloc de Maspujols dit del mas den ciurana» (MM, 1644, f. 217). No sabem a quin mas es referia.

(60) Es l'únic soplug del terme que té un pis i que es pot anomenar «mas». Es als Parrots.

(61) A les Roquesbrunes.

(62) Damunt de la Pedrera del Pujol.

(63) Als Revolts.

(64) A les Roquesbrunes.

(65) A les Cerveres.

(66) A les Roquesbrunes.

(67) A la vora del Tros del Guerres.

(68) Prop del terme de les Borges i del Pinar del «Querido».

(69) A les Cerveres.

(70) A les Cerveres. El renom prové de cal «Tito» de l'Aleixar.

(71) Al Barranc de l'Aquitana.

(72) A les Roquesbrunes. Toca al Gurugú.

(73) Damunt del Pinar de la Vila. El renom prové de l'Aleixar, puix que la propietària hi viu.

(74) A les Roquesbrunes, prop de la Pedrera del Perruco.

(75) Toca al Barranc dels Parrots. Caseta dels qui vigilen la via del tren.

ELS HORTS

Hort del Pastisser ⁷⁶	lòr dal pastissé
Hort del Portaler ⁷⁷	lòr dal purtalé
Hort del Pujol ⁷⁸	lòr dal puijòl
Hort del Rebascall ⁷⁹	lòr dal rabascàll
Hort de la Nova ⁸⁰	lòr da la nòva

ELS CAMINS

Camí de l'Aleixar ⁸¹	lu camí da lallaixà
Camí de l'Era ⁸²	
Camí dels Parrots ⁸³	lu camí das parròts
Camí de les Borges ⁸⁴	lu camí da las bòrdjas
Camí de les Certeres ⁸⁵	lu camí da la sarvéras
Camí de les Roquesbrunes ⁸⁶	lu camí da las ròcasbrúnas
Camí Vell de l'Aleixar ⁸⁷	lu camí vèll da lallaixà

ELS INDRETS SINGULARITZATS

El Cau del Canari ⁸⁸	lu càu dal canàri
El Colomer ⁸⁹	lu culumé
El Corral del Soler ⁹⁰	lu curràl dal sulé
El Coster ⁹¹	lu custé
El Gurugú ⁹²	lu gurugú

(76) Entrant al poble per la Carretera el primer de mà esquerra.

(77) Al costat del del Pastisser.

(78) A la partida de les Parades. Es un hort tancat.

(79) Entrant al poble. Toca al del Portaler. Dóna a la Raseta.

(80) Toca al del Pastisser.

(81) Es el que va de les Borges a l'Aleixar i passa pel terme de Maspujols.

(82) «Camino de la Era» (Expediente de información posesoria, Juzgado de Maspujols, 1917). Devia ésser el Carrer de les Eres.

(83) Es el mateix que va de Maspujols a les Borges passant per l'esquerra del poble. Travessa els Parrots i entra al terme veí.

(84) Comença al capdamunt del poble, a les Escoles, i dos-cents metres més enllà es desvia cap a l'esquerra. El de la dreta continua cap a les Roquesbrunes.

(85) Comença al Torrent i arriba fins a la Campana.

(86) S'agafa a les Escoles i continua sempre amunt fins gairabé el final del terme. «Y poniente con el camino de Rocabruna» (Venta, notario Rosendo Güell, Reus, 1907).

(87) Comença a les Parades i està força esborrat per la Carretera.

(88) Als Revolts. De conills i alguna vegada de teixó.

(89) Situat entre l'Ermida de Sant Antoni i les darreres cases del poble. «Una hera situada en la partida del Colomer». (MM, 1-XI-1638), f. 185 g).

(90) En resten només quatre parets. Toca al Colomer.

(91) Va des de la Riera a l'Ermida de Sant Antoni.

(92) Es un turunet rodó, ple de botjar, veí de la Cantarera. Devia ésser batejat per algú que lluità al Marroc.

El Pla del Barenys ⁹³	lu plà dal barènyx
El Pont de Maspujols ⁹⁴	lu pòn
El Pont de la Via ⁹⁵	lu pòn da la vía
L'Alber del Groc ⁹⁶	làuba dal gròc
L'Espador de la Nova ⁹⁷	laspadó da la nòva
La Carretera ⁹⁸	la carratéra
La Costeta ⁹⁹	la custèta
La Mina del Txepa ¹⁰⁰	la mina dal txèpa
La Paret del Pantà ¹⁰¹	la parèt dal pantànu
La Pujada del Cateri ¹⁰²	la puijàda dal catèri
La Resclosa ¹⁰³	
La Timba de la Pastissera ¹⁰⁴	la tímba da la pastisséra
La Via ¹⁰⁵	la vía
Les Roques del Barrufet ¹⁰⁶	la ròcas dal barrufèt

ELS PINARS ¹⁰⁷

El Macabeu ¹⁰⁸	lu macabèu o bé màcabèu
Pinar d'En Grau ¹⁰⁹	lu pinà dan gràu

(93) Es al capdamunt de la pujada del Camí de les Roquesbrunes i que s'acaba precisament al Pla del Barenys.

(94) Es el pont per a travessar la Riera de la Mussara. Fou construït amb la Carretera.

(95) Hi passa el tren. Travessa la Riera de la Mussara.

(96) Era davant la Pedrera del Pujol. Diuen que els picots, en fer-hi niu, el van podrir.

(97) Mur de pedra construït en línia obliqua a la Riera de la Mussara per privar que els aigüats mosseguin la terra de les vores. Es al començar el Coster.

(98) Es la que va des del Pont de Cartró (a quatre quilòmetres de Reus) fins a la Mussara.

(99) Més aviat coneguda per Costeta de Cal Tomàs. S'inicia al Torrent en direcció a les Cerveres.

(100) Al Barranc de l'Aquitana. En treien mineral.

(101) Mur antic que protegeix les Parades contra les envestides de la Riera de la Mussara.

(102) Als Revolts.

(103) Al llarg del Barranc de la Feredat fins al Torrent hi ha mitja dotzena de rescloses, és a dir llocs per a desviar l'aigua. «Término de Maspujols, partida Rocabruna... desde el punto llamado la resclosa» (Venta, Notario Francisco Sostres, Reus, 1836).

(104) Damunt de la Font de la Bessona.

(105) Es la via del tren que travessa el terme pel sud.

(106) Es un aturonament damunt el Pinar del Pastisser. Hi ha unes roques molt grosses.

(107) Remarquem que a Maspujols és generalitzat l'ús de pinar per bosc. Cal aclarir, però, que al terme gairabé només hi ha boscos de pins.

(108) Bosc de pins dins el Serret de les Creus.

(109) Toca a la Carretera i és dins la partida del Gra de Sal.

Pinar del Barenys ¹¹⁰	lu pinà dal barènyx
Pinar del Felici ¹¹¹	lu pinà dal falíssiú
Pinar del Ferreter ¹¹²	lu pinà dal farraté
Pinar del Pastisser ¹¹³	lu pinà dal pastissé
Pinar del Pujol ¹¹⁴	lu pinà dal puijòl
Pinar del «Querido» ¹¹⁵	lu pinà dal caridu
Pinar de la Campana ¹¹⁶	lu pinà da la campàna
Pinar de la Civada ¹¹⁷	lu pinà da la civàda
Pinar de la Dolors Mas ¹¹⁸	lu pinà da la dulóras màs
Pinar de la Teia ¹¹⁹	lu pinà da la téia
Pinar de la Torre ¹²⁰	lu pinà da la tórra
Pinar de la Vila ¹²¹	lu pinà da la vila

LES PEDRERES I ELS FORNS

Pedrerera del Farós ¹²²	la padrèra dal farós
Pedrerera del Fuster ¹²³	la padrèra dal fusté
Pedrerera del Joan Mas ¹²⁴	la padrèra dal djuàn màs
Pedrerera del Pujol ¹²⁵	la padrèra dal puijòl
Pedrerera del Sebastià Fadri ¹²⁶	la padrèra dal sabastià fadri
Pedrerera del Senyor Ramonet ¹²⁷	la padrèra dal sany.nyó ramunèt
Pedrerera de la Campana ¹²⁸	la padrèra da la campàna
Pedrerera de la Perruca ¹²⁹	la padrèra da la parrúca

(110) A l'encreuament del Camí de les Roquesbrunes amb el de l'Aleixar. Avui és vinya.

(111) Es el del Macabeu.

(112) Es a l'extrem del terme, a la partida de Roquesbrunes. Toca amb el de la Torre.

(113) El primer que es troba dins la carena que formen la Torre de la Perruca i les Roques del Barrufet.

(114) Toca a la Pedrerera del mateix nom.

(115) Al pla de les Roquesbrunes. Abans era un bosc de teia i ara és conreu.

(116) Al Serret del mateix nom.

(117) Damunt el Pinar de la Torre. Molt rovelloner. Prop de les Roques del Barrufet.

(118) Al costat del de la Torre.

(119) Es el del «Querido».

(120) Toca al Pinar de la Dolors Mas.

(121) També algú en diu Bosc de la Vila. Es a l'extrem del terme, sota la Feredat.

(122) Toca a la Torre de la Perruca.

(123) En un turó que parteix amb l'Aleixar. A les Roquesbrunes.

(124) Vora la del Farós.

(125) A l'est del Barranc de les Roquesbrunes.

(126) Vora de la Campana.

(127) Toca a la Riera. Hi treien matxaca d'acuell.

(128) Dins el pinar del mateix nom.

(129) A la Torre de la Perruca.

El Forn del Tomàs ¹³⁰	lu fórn dal tumàs
El Forn del Marc Rajoler ¹³¹	lu fórn dal màrc rajulé

LES ERES

Era d'En Pou ¹³²	léra dam pòu
Era de Cal Tomàs ¹³³	léra da càl tumàs
Era del Farós ¹³⁴	léra dal farós
Era del Pujol ¹³⁵	léra dal puijòl
Era Nova ¹³⁶	léra nòva

LLOCS DE FORA TERME MOLT VISTENTS O DE MOLTA ANOMENADA

Copons ¹³⁷	cupóns
Gomendí ¹³⁸	gumandí o cumandí
El Camp ¹³⁹	lu càrn
El Cau de l'Oriol ¹⁴⁰	lu càrn da lauriòl
El Cau de les Beceroles ¹⁴¹	lu càu da las bassaròlas
El Coll d'Alforja ¹⁴²	lu còll dalfórdja
El Puig d'En Cama ¹⁴³	lu pútx dan càma
El Puig de la Manganesa ¹⁴⁴	lu pútx da la manganèza
El Puig de la Pedrera del Còbic ¹⁴⁵	lu pútx da la padrèra dal còbit
Els Colls ¹⁴⁶	lus còlls
Els Horts ¹⁴⁷	luzòrs

(130) També en diuen del Falissiu. Forn d'obra a les Cerveres.

(131) Era on hi ha el transformador.

(132) Tocant al Colomer. També en diuen de l'Escolà. «Francisco Llaurador del Pou» (CAD, 1733, pág. 296).

(133) Avui hi ha les Escoles.

(134) Darrera el poble i davant de l'Escorxador.

(135) Avui hi ha les Escoles.

(136) Damunt del Colomer.

(137) Partida de l'Aleixar. Essent tan petit el terme propi, els de Maspujols tenen molta terra al terme de l'Aleixar. Per a la descripció d'aquestes partides aleixarines on els propietaris de Maspujols són majoritaris, vegeu el meu llibre «Toponímia de l'Aleixar i del seu terme». Institut d'Estudis Tarragonins. Tarragona, 1962.

(138) Partida de l'Aleixar.

(139) Partida de l'Aleixar.

(140) En terme de les Borges.

(141) Cau de guineus en terme de les Borges.

(142) Hòm dona molta importància al vent que ve d'aquest coll.

(143) Es veu des del terme. Vegeu el que en dic al meu estudi toponimic sobre l'Aleixar.

(144) Es el Puig del Mig per als de l'Aleixar. Hi ha unes mines de manganès on es treballava durant la darrera guerra civil.

(145) Famós per la pedrera i perquè és el més alt dels tres Puig.

(146) Partida del terme de Riudoms.

(147) Partida de l'Aleixar.

Els Molinassos ¹⁴⁸	lus mulinàssus
Els Ponts ¹⁴⁹	lus pòns
Els Puigs ¹⁵⁰	lus pútix
L'Arena ¹⁵¹	larèna
La Mola ¹⁵²	la mòla
La Mussara ¹⁵³	la mussàra
Les Fonts ¹⁵⁴	las fòns
Les Valls ¹⁵⁵	lazavàlls
Les Vinyetes ¹⁵⁶	las viny.nyètas
Monterols ¹⁵⁷	muntaròls
Puigcerver ¹⁵⁸	putxarvé
Rocanyes ¹⁵⁹	rucàinyx
Salou ¹⁶⁰	salòu

NUCLI DE POBLACIÓ

ELS CARRERS I LES PLACES

Carrer d'En Llaurador del Pou ¹⁶¹	
Carrer de Baix ¹⁶²	lu carré da bàix
Carrer de Dalt ¹⁶³	lu carré da dàl

(148) Partida del terme de Riudoms.

(149) Partida de l'Aleixar.

(150) Són tres turons aflerats que des del terme de Maspujols es destaquen molt. Situats en terres de l'Aleixar, llevat del darrer que pertany en part a Castellvell (és el de la Pedrera del Còbic).

(151) Terme de Riudoms.

(152) La Mola de Colldejou visible des de gairabé tot el terme.

(153) La muntanya més alterosa més a prop del terme de Maspujols. El llogaret és punt d'excursionistes i boletaires.

(154) Partida extensíssima del terme de l'Aleixar.

(155) Partida del terme de les Borges.

(156) Partida de l'Aleixar.

(157) Partida de l'Aleixar i de Reus.

(158) Hi ha una ermita tradicional per a les romeries. Terme d'Alforja.

(159) Muntanya dins el terme de l'Aleixar ben visible des de Maspujols.

(160) Famos per l'atractiu de la seva platja.

(161) «En lo carrer del Llaurador, vuy de baix» (Capbreu de l'Abadia de l'Aleixar, f. 159). «Terme de Maspujols en lo carrer dit den Llaurador del pou» (Capbreu de l'Abadia de l'Aleixar, any 1655, f. 74 g). Hi pot tenir alguna relació l'Era d'En Pou.

(162) Comença en entrant al poble, a la Carretera i arriba al punt on conflueixen la Raseta i el Carrer de Sant Antoni. «Una casa situada al carrer de baix en lo lloch de Maspujols» (MM, 13-XI-1640, f. 188 g). «Joseph Borrás del Carrer de Baix de Maspujols» (CAD, 1733, pág. 243). «Pere Salvat, Carrer de Baix de Maspujols» (CAD, 1761).

(163) S'inicia a la Placeta fins que es bifurca en Camí de les Borges per l'esquerra i per la dreta ja entra al Carrer de les Eres.

Carrer de Sant Antoni ¹⁶⁴	lu carré da sàntantòni
Carrer de Sant Roc ¹⁶⁵	lu carré da sàn ròc
Carrer de l'Església ¹⁶⁶	lu carré da liggliézia
Carrer de l'Obrador ¹⁶⁷	
Carrer del Portal ¹⁶⁸	
Carrer de la Botiga ¹⁶⁹	lu carré da la butiga
Carrer de la Font ¹⁷⁰	
Carrer de les Eres ¹⁷¹	lu carré da lazéras
Carrer Major ¹⁷²	lu carré maijó
Corraló del Banc ¹⁷³	lu curraló dal bàng
Corraló del Pere Mas ¹⁷⁴	lu curraló dal péra màs
Corraló del Pixum ¹⁷⁵	lu curraló del pixúm
Corraló del Rom ¹⁷⁶	lu curraló dal róm
Els Darreres ¹⁷⁷	lus darréras
L'AVINGUDA de Lluís Corsini ¹⁷⁸	lavingúda da llúis cursini
La Raseta ¹⁷⁹	la razèta
La Plaça ¹⁸⁰	la plàssa

(164) Des de la Casa Nova fins a la confluència de la Raseta i el Carrer de Baix.

(165) Uneix el Carrer de Dalt i el Carrer de Baix.

(166) Des de la Placeta a tocar a l'Església i al Carrer Major. «Carre de la Iglesia de Maspujols» (CAD, 1761).

(167) «Una casa en lo loch de Maspujols en lo carer anomenat del obrador ho de la botiga» (Capbreu de l'Abadia de L'Aleixar, 1586, f. 62).

(168) «En lo lloch de Maspujols en lo carrer del portal» (MM, 6-XI-1644, f. 207). «Joseph Salvat dit del Portal, deste lloch de Maspujols» (MM, 18-XII-1657, f. 322 g).

(169) Del Carrer de Dalt al Carrer Major. «Una casa en lo loch de Maspujols en lo carer anomenat del obrador ho de la botiga (Capbreu, 1586, f. 62). «Isidro Llaudrador de la Botiga, pagés vehi de Maspujols...» (Censal, Notari Gregorio Alonso de Valdés, Reus, 1795).

(170) «En lo Carrer o Cami de la Font del mencionat lloch de Maspujols» (Censal, Notari de Riudoms, 1798). Devia ésser el Camí de les Borges que diu al tros anomenat la Font.

(171) Comença aproximadament dalt a les Escoles i es perd cap als Darreres.

(172) Des de la Plaça a la Plaça de l'Església. «La casa llamada principal del pueblo de Maspujols sita en la calle Mayor» (Reparto de Bienes. Aleixar, 1904).

(173) Del Carrer Major al Carrer de Baix.

(174) Es un atzacac al Carrer de la Botiga. Només hi ha una casa. De vegades n'hem sentit a dir també Carreró del Banc.

(175) Una altra denominació del Corraló del Rom.

(176) Al carrer de l'Església. Com que gairabé tot són corrals en temps de pluges l'aigua que en surt és roja i d'ací el nom que rep.

(177) Un camí ample que va de l'Olla a les Escoles. Es molt anomenat. La gent diu per exemple: «Per no passar per la Vila he passat pels darreres».

(178) Es la Carretera quan passa pel poble. El nom li ve de l'enginyer que urbanitzà l'entrada de la vila.

(179) Al capdavant del Carrer de Sant Antoni. Hi ha una reixa a terra i fa de desaiqua. «Joseph Bonet de la Raseta de Maspujols» (CAD, 1761).

(180) Al capdavant del Carrer de la Botiga quan s'uneix amb el Carrer Major.

La Plaça de l'Església ¹⁸¹
 La Placeta ¹⁸² la plassèta

LES CASES SINGULARITZADES

Cal Po ¹⁸³ à càl pó
 Cal Pujol ¹⁸⁴ à càl puijòl
 El Garatx del Felici ¹⁸⁵ lu garàtx dal falissiu
 El Sindicat ¹⁸⁶ lu sandicàt
 L'Escorxador ¹⁸⁷ lu matadéru
 L'Abadia ¹⁸⁸ labadía
 L'Ermita de Sant Antoni ¹⁸⁹ larmíta da sàntantòni
 L'Església ¹⁹⁰ ligglézia
 L'Olla ¹⁹¹ lòlla
 La Casa de la Vila ¹⁹² la càza da la vila
 La Casa Nova ¹⁹³
 La Torratxa del Barenys ¹⁹⁴ la turràtxa dal barènyx
 Les Escoles ¹⁹⁵ lazascòlas

LES PREMSES ¹⁹⁶

Prensa de l'Escolà ¹⁹⁷ la prèmsa da lasculà

(181) Davant de les escales de l'Església.

(182) Hi acuden el Carrer de Dalt i el de l'Església. Hi ha Cal Pujol.

(183) La casa més espectacular de la vila. Té tres pisos i fou construïda el 1888. Blanca i vermella constitueix el punt més alt del poble. Situada al Carrer de Dalt cantonada al de la Botiga.

(184) La casa més antiga i que, segons sembla, donà nom a Maspujols. Es a la Placeta i damunt de la porta hi té un gran escut d'armes.

(185) Toca a la Carretera i és el lloc on para el cotxe de línia. Construït en 1928.

(186) Al Carrer de Sant Antoni.

(187) Dalt a les Eres.

(188) A la Plaça de l'Església.

(189) Construïda en un coster damunt del poble i tocant al Cementiri. Reconstituïda de pocs anys.

(190) Al final del Carrer Major. Té un campanar barroc. En un llibre de visites parroquials de l'Abadia es parla de «nostra Iglesia parroquial de Maspujols sufragania de la llexar» (1696). I el bisbe Josep Llinàs escriu en aquest mateix llibre «Iglesia de Maspujols sufraganea del Alexar» (any 1701).

(191) Hom diu a la vila que l'Olla d'aiguardent de Maspujols fou la primera de Catalunya. Es sota els darreres de Cal Pujol i toca a la Carretera.

(192) Té poca presència i està situada al Carrer de la Botiga.

(193) Al capdamunt del Carrer de Sant Antoni. De color vermell i construïda fa una trentena d'anys.

(194) Es molt vistent i pertany a la casa del mateix nom que és al Carrer de Baix tocant a la Raseta.

(195) Construïdes fa pocs anys al lloc de les antigues Eres.

(196) Avui cap d'aquestes premses no funciona i algunes ja ni existeixen. Totes eren d'oli.

(197) Era, en entrant, la primera casa del poble.

Prensa del Barenys ¹⁹⁸	la prémsa dal barènyx
Prensa del Sants ¹⁹⁹	la premsa dal sàns
Prensa dels Pobres ²⁰⁰	la prémsa dals pòvras
Prensa dels Rics ²⁰¹	la prémsa dal rics

ELS INDRETS D'ANOMENADA

L'Abeurador ²⁰²	laburadó
Els Arquets del Pujol ²⁰³	luzarquèts dal puijòl
El Cantó ²⁰⁴	lu cantó
El Fossar ²⁰⁵	lu fussà
El Cementiri ²⁰⁶	lu samantiri
Els Rentadors ²⁰⁷	lu rantadós
El Pati ²⁰⁸	lu pàti
Cal Vent Te Veio ²⁰⁹	àcàl vén ta vèiu
Les Eres ²¹⁰	lazerás
La Font del Felet ²¹¹	la fòn dal falèt
La Font dels Gossos ²¹²	la fòn dals góssus
La Font de la Plaça ²¹³	la fòn da la plàssa

ELS COGNOMS ACTUALS MÉS ABUNDANTS

Anglès(anglès), Barenys(barènyx), Borràs(burràs), Ferrater(farra-té), Grau(gràu), Llaurador(lauradó), Mas(màs), Mestres(mèstras), Pàmies(pàmias), Salvat(salvèt), Vilanova(vilanòva).

(198) Al costat del Sindicat. Era d'oli i de vi.

(199) Als darreres, prop de Cal Pujol.

(200) Era prop de la Casa Nova quan comença el Carrer de Sant Antoni.

(201) Era davant del Sindicat.

(202) A la Plaça.

(203) Es veuen des de la Carretera. Són unes petites arcades al darrera de Cal Pujol.

(204) Es la cantonada del Carrer de Dalt i el de la Botiga. «Joan Gebelí del Cantó de Maspujols» (CAD, 1733, p. 288). També rep aquest nom un tros de terra de prop del Cementiri.

(205) Avui hi ha la Sala Parroquial.

(206) Toca a l'Ermida de Sant Antoni. S'hi puja per un camí de xiprers.

(207) Són tocant a la Carretera i a l'entrada de la vila.

(208) Es un corral i un edifici que hi ha damunt del Colomer.

(209) Caseta arruïnada que toca a l'Escorxador.

(210) Hi havia unes eres i avui hi ha les Escoles.

(211) Es la dels Gossos. Cal Felet toca a la font.

(212) Al Carrer de Sant Antoni.

(213) A la Plaça.

ELS RENOMS TRADICIONALS ²¹⁴

Agustí(agustí); Aigües(àigüas); Anton(antòn); Aquino(aquínu); Bacà(bacà); Baiona(baióna); Baldomer(balduméru); Baranxó(barantxó); Barenys(barènyx); Barrufet(barrufèt); Bessó(bassó); Blai(blài); Bolla(bólla); Borràs(burràs); Brisi(brízi); Cabretes(cabrètas); Canals(canàls); Canari(canàri); Carregla(carrég-gla); Cassoles(cassòlas); Cateri(catè-ri); Català(català); Caterina(catarína); Ceguet(saguèt); Censor(sansó); Cinto(cintu); Colom(culóm); Cucut(cucúc); Domingo(dumíngu); De les Eres (da lazéras); Escaletes(ascalètas); Escolà(asculà); Espardenyer(aspardainyé); Estudiant(astudià); Fadri(fadri); Farós(farós), «Faros», CAD 1761 i MANM, 1626, fol. 33 g; Ferrater(farraté); Ferratera(farratéra); «Floro»(flòru); Frare(fràra o flàra); Frarot(fraròt); Fuster(fusté); Gafarrell(gafarrèll); Gall(gàll); Gallari(gallari); Gebellí(djaballi); Genís(jdanís); Guerxeta(gartxèta); Grauet(grauèt); Groc(gròc); «Hermós»(armós); Huguet(uguèt); Ico(ícu); Llorigó(llurigó o llarigó); Maginet(maiginèt); Magre(màgra); Maneta(manèta); la Marianna(mariàna); la Marina(marina); Marió(marió); Marquet(marquèt); Del Mas(màs); Mateu(matéu); Menut(manút); Mia(mia), «Mia» CAD, 1716; Miravall(miravàll); Missona(missóna); Mitgeret(mitjarèt); Moia(móia); Del Molí(mulí); Monyo de Gala(mónyu da gàla); Morell(murèll); Mut(mút); La Nova(la nòva); Neri(nèri); l'Olla(òlla); Palla(pàlla); Papa(pàpa); Paparrillo(paparrillu); Parreta(parrèta); «Parreta o Sarurgi», CAD, 1716, p. 324; Passió(passió); Patisser(pastissé); Patinyo(patinyo); Patorra(patòrra); Patxí(patxí); Pera(pèra); Perruco(parrúcu); Petronilla(patrunilla); Pigat(pigàt); Pina(pína); Po(pó); «Fco. Llaurador dit pona de Maspujols», CAD 1761; Portaler (purtalé); «Portalé»: CAD 1733, p. 230; Pujol(puijòl); Quet(quèt); Quico(quícu); La Quitana(quitàna); Rajoler(rajulé); Ralet(ralèt); «Ralet», CAD 1761, p. 73; Rito(ritu); Rosària(ruzària); Sants(sàns); Sastre(sàstra); Saleta(salèta); Serralet(saralèt); Sorda(sórda); Suta(súta); Tanasi(tanàzi); Teclata(taclèta); La Tiana(tiàna); La Toia(tòia); Torre(tórra); Trempat(trampàt); Xepa(txèpa); Txotxa(txótxa); Vell de les Sales(vèll da lassàlas); Vicenta(vissènta).

(214) Els renoms són perfectament vius i alguns agafen formes desorientadores d'antuvi. Així Ritu, no ve d'una cerimònia religiosa, sinó del fet d'ésser fill de la Rita, puix que hi ha la tendència que els fills hereten el renom de la mare. Un cas semblant és, per exemple, Perrucu.

RENOMS DESAPAREGUTS

«Bacallans», MANM, 1630 f, 98 g; «Giralt», MANM, 1932, f. 112; «Porra», CAD, 1761, p. 317; «Rovelló», MANM, 1637, f. 171 g.

ELS POBLES MÉS PROPERS

L'Aleixar(lalleixà), Almoster(lu musté), Arbolí(arbulí), Botarell butaréll), Les Borges del Camp(las bòrdjas), Castellvell(castalvéll), Alforja(lu fórdja), La Mussara(la mussàra), Reus(Rèus), Riudoms(ri-dóms), Vilaplana(vilaplàna).

ALBERT MANENT